

پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران
دوره ۱۱، شماره پیاپی ۲۲
پاییز و زمستان ۱۴۰۰، صص ۶۷-۳۳

مطالعه روابط قدرت و مقاومت در جهان معاصر؛ تفسیر مردم‌نگارانه تجربه راهپیمایی اربعین ۱۳۹۴

حمید عبداللهیان^۱

سید محمد طباطبائی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۲۱

چکیده

این مقاله بخشی از مطالعه‌ای است که برای شناخت ابعاد مردم‌شناختی، جامعه‌شناختی، و مطالعات فرهنگی و رسانه‌ای راهپیمایی اربعین انجام شده است. راهپیمایی اربعین به‌عنوان یک مراسم، سالانه به مناسبت اربعین حسینی از نقاط مختلف عراق به سمت کربلا آغاز می‌شود و تا روز اربعین ادامه می‌یابد. استقبال و مشارکت افراد در راهپیمایی اربعین به‌عنوان یک میدان و فضای فرهنگی سبب شد ضمن مشارکت یکی از محققان در راهپیمایی اربعین در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ و به مدت ۲۱ روز در جمع شرکت‌کنندگان یک کار مردم‌نگارانه انجام شود و مسافت تقریبی ۲۴۰ کیلومتر را به‌صورت پیاده طی کند و در طول مسیر به ثبت داده‌ها بپردازد. در واقع از این طریق دامنه وسیعی از اعمال و کنش‌های انسانی را در بستر فرهنگ و اجتماع راهپیمایی اربعین مطالعه می‌کنیم. ما به دنبال پاسخگویی به این پرسش هستیم که چرا این فضاهای فرهنگی با استقبال فراگیر و بدون مرز روبه‌رو بوده است. ویکتور ترنر با ارائه نظریه‌های نمادها و قدرت آیین در تغییر موقعیت‌های اجتماعی و تحلیل عمیق و روان‌شناختی‌اش، تجارب خویش از زندگی و مناسک آیینی را بیان می‌کند. براساس نظریه‌های ترنر، درمورد اینکه افراد شرکت‌کننده در راهپیمایی اربعین از زندگی روزمره جدا شده و رها از چارچوب‌های اجتماعی حالت آستانه‌ای را تجربه می‌کنند، توضیح خواهیم داد. حالتی از رهاشدگی از نمادهای زندگی دوره نوسازی، اتحاد و باهم‌بودن که افراد در آن شرایطی کاملاً یکسان دارند و از محدودیت‌های اجتماعی و شرایط یکنواخت زندگی روزمره رها می‌شوند که این در شرایط عادی اجتماعی قابل تجربه نیست. حوزه تحقیقاتی مقاله، در زمینه مناسک، مطالعات آیینی و مردم‌نگاری است و رابطه آن با قدرت و مقاومت را مطالعه می‌کند و مطالعات فرهنگی ایرانی می‌توانند از دستاورد آن بهره‌مند شوند.

واژه‌های کلیدی: آیین، راهپیمایی اربعین، زندگی روزمره، موقعیت آستانه‌ای، مقاومت.

---

۱. استاد گروه علوم ارتباطات، دانشگاه تهران، ایران (نویسنده مسئول)، habdolah@ut.ac.ir
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه ارتباطات، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، smtabatabaei@ut.ac.ir

مقدمه

در این مقاله ابتدا طرح مسئله و اهمیت علمی انجام تحقیق و مطالعه درباره راهپیمایی اربعین ارائه می‌شود. در ادامه، چارچوب نظری، نظریه‌های موجود و تجربیات سایر محققان، برای تعمیق ادبیات این مطالعه به‌طور خلاصه بیان می‌شود. درعین حال، حساسیت نظری این مطالعه، مبتنی بر نظریه آیین و آستانگی ویکتور ترنر است که در اینجا درباره مناسک اربعین به‌کار می‌بریم. در بحث روش‌شناسی نیز روش‌های انجام پژوهش کیفی و چگونگی استفاده از نرم‌افزار مکس کیو دی -آ برای تحلیل داده‌های کیفی شرح داده می‌شود. سپس یافته‌ها را براساس کدگذاری استخراج‌شده از چارچوب نظری ارائه می‌کنیم و به تحلیل و سپس به تفسیر آن‌ها می‌پردازیم. در پایان نیز نتیجه‌گیری کاربردی برای روش‌های درمانگری مردم‌شناختی اجتماعات انسانی از طریق استفاده از زندگی در مناسک ارائه خواهد شد.

بیان مسئله

آنچه در این تحقیق به‌دنبال آن هستیم، در حوزه مناسک، مطالعات آیینی و مردم‌نگاری، و ربط آن به روابط قدرت و مقاومت قرار می‌گیرد. دستاورد این مطالعه برای مطالعات فرهنگی ایرانی و سیاست‌گذاری‌های حوزه فرهنگ و گردشگری قابل‌استفاده خواهد بود. اهمیت این تحقیق، به مطالعه موضوع اربعین در بستر وسیع اجتماعی و فرهنگی، و فرامنطقه‌ای و جهانی مربوط می‌شود. در اینجا مباحث مطالعات فرهنگی، برای مطالعه و تحلیل کنش و رفتار افراد به‌کار گرفته می‌شود. در این خصوص علاوه بر دو عنصر قدرت و مقاومت، به دو بخش اصلی مطالعات فرهنگی در زیر می‌توان اشاره کرد:

۱. فرهنگ توده^۱؛ ۲. فرهنگ عامه^۲. این دو، موضوع و مسئله اصلی در مطالعات فرهنگی^۳ هستند. در نگاه اول تصور می‌شود که بین فرهنگ توده و فرهنگ عامه تفاوتی وجود ندارد، اما بارکر (۱۳۸۷: ۷۹۶) نشان داد واژه فرهنگ توده، با دلالت منفی به‌کار می‌رود و برای بیان فرودستی کالاهای متکی بر فرهنگ سرمایه‌داری به‌مثابه تقلبی، دستکاری‌شده و فاقد رضایت بخشی استفاده می‌شود. مفهوم توده، در تضاد با فرهنگ والا یا به‌اصطلاح فرهنگ مردمان اصیل در نظر گرفته شود (بارکر، ۱۳۸۷: ۷۹۶).

اما در فرهنگ عامه موضوعاتی نظیر ورزش، غذا، خوددرمانی از طریق برنامه‌های تلویزیونی، مد، خرید و مصرف^۴، موسیقی، رقص و... اهمیت دارند. فرهنگ عامه مجموعه‌ای از بدایع ساخت

1. Mass culture
2. popular culture
3. Cultural Studies
4. Consumption

بشر است که به‌طور عمومی در دسترس‌اند؛ مانند مجموعه‌ای از فیلم‌ها، نوار، موسیقی، پوشاک، برنامه‌های تلویزیونی، وسایل حمل‌ونقل و... . زندگی روزمره نیز در پژوهش‌های فرهنگی مطالعه می‌شود که پیوند بسیار نزدیکی با مفهوم فرهنگ عامه دارد. زندگی روزمره عبارت است از آن چیزی که انسان می‌سازد و با آن زندگی می‌کند؛ مانند راه‌رفتن در شهر که به‌لحاظ فرهنگی در هر شهر با شهر دیگر متفاوت است (دوستو، ۱۳۸۲).

در زندگی روزمره، افراد در جامعه خود در حال ایفای نقش‌های اجتماعی خویش هستند؛ نقش‌هایی که بر اثر پذیرش یک شغل یا مسئولیت‌های اجتماعی بر آن‌ها مترتب می‌شود که هرکدام دارای حقوق و تکالیفی است. از این‌رو زندگی روزمره قدرتی محسوب می‌شود که پیوسته تمایل دارد انسان‌ها را در چارچوب مشخصی قرار دهد و در مقابل، انسان‌ها به‌دنبال رهایی از این چارچوب‌های ساختاری هستند و در برابر آن مقاومت می‌کنند. مراسمی مانند پیاده‌روی اربعین فرصتی است تا افراد از محدودیت‌های زندگی اجتماعی و روزمره کنده شوند و در این فضاها برای زمان کوتاهی آزادانه، تجربه متفاوتی داشته باشند.

آنچه در این پژوهش اهمیت پیدا می‌کند، حوزه تحقیقاتی مطالعات فرهنگی است که در اینجا برای رهایی از زندگی روزمره توسط شرکت‌کنندگان در راهپیمایی اربعین اهمیت ویژه‌ای دارد؛ چرا که ضمن مطالعه آن، به‌دنبال نقد قدرت که در فرهنگ عامه حک شده و برای انسان راه‌گریزی از آن نیست، نیز خواهیم بود. قدرت در اینجا به‌مثابه زندگی روزمره، با مقاومت افراد روبه‌رو می‌شود که عرصه منازعه میان قدرت و مقاومت فضاهایی مانند پیاده‌روی اربعین است. انسان‌ها با عمل خود در میدانی مشخص، یک پدیده را به‌وجود می‌آورند و از این جهت، پیاده‌روی اربعین زنجیره‌ای از کنش‌های انسانی را دربرمی‌گیرد که مقصود آن مقاومت در برابر محدودیت‌های زندگی روزمره است.

دوی جایمینگل جونز و همکاران، در مقاله‌ای با عنوان «سنگ‌تمام‌گذاشتن: تعیین سفر، آستانگی و شعائر گذار در تجربه رقص و موسیقی^۱ با روش مردم‌نگاری»، تجربه حضور خود در فستیوال موسیقی را بیان می‌دارند و آن را یک سفر روحی می‌نامند (جایمینگل-جونز، ۲۰۱۰).

فکوهی و انصاری مهابادی (۱۳۸۲) در مقاله‌ای به نام اوقات فراغت و شکل‌گیری شخصیت فرهنگی، نمونه موردی دو دبیرستان دخترانه شهر تهران بیان می‌دارند که الگوهای مصرفی و نوع اوقات فراغت علل بروز شخصیت‌های متفاوت برای افراد مصرف‌کننده است.

1. Going the distance: locating journey, liminality and rites of passage in dance music experiences, by Dewi Jaimangal-jones et. al.

همچنین نیک بیچ^۱ در مقاله‌ای به نام آستانگی و کنش‌های باز بر ساخت هویت^۲ معتقد است افراد در فضاهای آستانه‌ای تجربه‌ی جدیدی را کسب می‌کنند که می‌توانند به دور از هویت‌های خود در جامعه هویت‌های جدید را تجربه کنند (بیچ، ۲۰۱۱)^۳.
حال می‌توان گفت که راهپیمایی اربعین جذابیت ویژه‌ای پیدا کرده است که مانند سایر مطالعات بالا نیاز به تحلیل و تفسیر دارد. جذابیت راهپیمایی اربعین مسئله‌ای است که باید به‌لحاظ علمی و از منظر مطالعات فرهنگی و رسانه تحلیل و تفسیر شود. چگونگی تفسیر آن را ابتدا با توجه به حساسیت نظری به رویکرد ترنر مطرح می‌کنیم.

ملاحظات نظری؛ نظریه‌ی آیین ویکتور ترنر و تبیین الگوی کنش مناسکی با

نظریه‌ی ویکتور ترنر

تعریف ترنر از آیین

یکی از تعاریف ترنر از منسک چنین است: مناسک فعالیت‌هایی کلیشه‌ای^۴ (تعریف‌شده و مشخص) هستند که با اشارات، کلمات و اشیای ویژه‌ای در ارتباطند، در مکان‌های مخصوصی انجام می‌شوند و با هدف تأمین مصالح و منافع مد نظر مناسک‌گزاران در پی تأثیرگذاری بر موجودات و نیروهای مافوق طبیعی هستند (ترنر، ۱۹۷۳؛ ۱۳۸۱). ترنر در خصوص اجرای مناسک، مفاهیمی را مطرح می‌کند که برای تفسیر مناسک اربعین به‌کار می‌آید. یکی از این مفاهیم موقعیت آستانه‌ای است.

موقعیت آستانه‌ای

موقعیت آستانه‌ای اصطلاحی است که عمدتاً ویکتور ترنر آن را وارد فضای گفتمان علمی کرد؛ گرچه فن گنپ آن را پیش از او به‌کار برده بود. این واژه برگرفته از لغت لاتین لیمن^۵ و به‌معنای آستانه است. اگر برای وارد شدن به محلی لازم باشد از دهلیزی عبور کنید، ابتدای دهلیز را آستانه می‌نامند. در ابتدای دهلیز نه در مکان قبلی هستید و نه در مکان بعدی، و این (بی‌مکان بودن و ابهام) خصوصیت اصلی موقعیت آستانه‌ای است. اصطلاح آستانه‌ای ابتدا در میان آثار روان‌شناسان دیده شد، اما مدتی بعد با آثار فن گنپ به یکی از مفاهیم مهم در حوزه‌ی انسان‌شناسی تبدیل شد.

1. Nick Beech

2. "Liminality and the practices of identity reconstruction", by Nic Beech.

3. Beech

4. Stereotype

5.. limen

فن گنپ^۱ (۲۰۱۳) در توصیف نوع خاصی از انواع مناسک (مانند مناسک مربوط به مرگ) که به مناسک گذر^۲ معروف‌اند، تحلیلی ارائه کرده است که دست‌مایه ویکتور ترنر برای نظریه‌ای توسعه یافته‌تر شد. ترنر از آن برای تبیین ماهیت و کارکرد مناسک استفاده کرد. مناسک‌گذار، فرد را در بحران‌های زندگی مانند تولد، بلوغ، ازدواج، پدر یا مادرشدن، صعود به مرتبه بالاتر، مرگ و... راهنمایی می‌کند. به بیان فن گنپ (۲۰۱۳)، مناسک گذر، متضمن سه مرحله‌اند:

۱. جداسدن؛

۲. ورود به دوره آستانه‌ای؛

۳. بازگشت و ادغام‌شدن دوباره در اجتماع.

فرد ابتدا از موقعیتی که پیش از مناسک در اجتماع داشته است، جدا می‌شود. آنگاه قدم در دوره آستانه‌ای می‌گذارد که او را برای تغییر آماده می‌کند و درنهایت با احراز جایگاهی متفاوت دوباره به اجتماع بازمی‌گردد. برای تحقق مرحله اول، صرفاً داخل شدن به معبد یا مکانی مقدس کافی نیست، بلکه لازم است مناسک‌گذار مکان را به نحوی متفاوت از گذشته تجربه کند تا جدایی از موقعیت تثبیت‌شده سابق واقعاً رخ دهد. فن گنپ (۲۰۱۳) برای توضیح این مطلب، از مراسم مردان در میان قبایل استرالیا استفاده کرده است. ترنر در تحقیقات خویش عمدتاً بر مرحله دوم از سه مرحله‌ای که فن گنپ در خصوص مناسک گذر بیان کرد، تأکید کرده است. ترنر با وام‌گرفتن اصطلاح آستانه‌ای و معنای آن از فن گنپ، این خصوصیت را به عموم مناسک نسبت داد و اظهار داشت مناسک مذهبی به‌نحوی خاص، با ویژگی اسرارآمیز، قدرتمند و مقدس لیمانالیتی^۳ مرتبطند؛ اگرچه این تعمیم چنان‌که بیان خواهد شد، انتقاداتی را متوجه او کرد (کرمی‌پور و صالحی اردکانی، ۱۳۹۴).

تبیین الگوی کنش مناسکی با نظریه ویکتور ترنر

با توجه به مطالعات انجام‌شده، یکی از پرنفوذترین نظریه‌های موجود در حوزه آیین و مردم‌نگاری، نظریه ویکتور ترنر^۴ است. ترنر با انجام مطالعات میدانی می‌کوشد تا بیان کند که دین صرفاً بازتابی از روابط سیاسی و اقتصادی نیست و کارکردهای اجتماعی مهمی دارد. وی متأثر از کتاب مناسک گذر فن گنپ، کتاب مابین و در میان: دوره آستانه‌ای در مناسک گذر (۱۹۶۴)^۵ را نوشت (دیفلم، ۱۹۹۱)^۶.

۱. نسخه اصلی کتاب در سال ۱۹۶۰ توسط دانشگاه شیکاگو به چاپ رسید و تاکنون چندین بار و توسط ناشران متعدد تجدید چاپ شده است.

2. Rites of passage

3. liminality

4. Victor Turner

5. Betwixt and Between: The Liminal Period in Rite de Passage.

6. Deflem

ترنر پس از مطالعه آثار فن گنپ (۲۰۱۳) به این نتیجه رسید که ما به‌صورت معمول با دیگران در نظام‌های سلسله‌مراتبی در ارتباط هستیم و در این ساختارها از دیگران متمایزیم و جایگاه خود را داریم، اما درعین‌حال، توانایی آن را داریم که قالب‌ها را در هم بشکنیم و موقعیت خود را در اجتماع تغییر دهیم. لازمه این تغییر و تحول، جداسدن از زمان و مکان عادی و داخل شدن در موقعیت جدید و مبهم یا آستانه‌ای ضدساختار است که دارای زمان و مکان خاص است و در آن خصائص گذشته از بین می‌روند و ویژگی‌ها با شرایط جدید جایگزین می‌شوند.

بنا بر دیدگاه ترنر، آیین صرفاً وظیفه ایجاد توازن در جامعه و برطرف کردن منازعات و گسستگی‌های اجتماعی را برعهده ندارد. تحلیل آیین برای دانستن اینکه مردم چگونه می‌اندیشند و چگونه احساس می‌کنند، مهم است، اما آیین صرفاً حکایت‌گر نیست، بلکه توانایی ایجاد تحول در سلوک، اعتقاد و تغییر موقعیت‌های اجتماعی افراد را نیز دارد. دیدگاه‌های ترنر توجه دانشمندان بسیاری را به خود جلب می‌کند و حتی امروزه محققان حوزه‌های مختلف علوم انسانی از روش و نتایج تحقیق او بهره می‌برند (دیفلم، ۱۹۹۱).

ترنر معتقد است افراد در موقعیت آستانه‌ای شرایط متفاوتی درک می‌کنند؛ از جمله، شرایط کاملاً همگن و مساوی که در آن، طبقه و تقسیمات اجتماعی راهی ندارد. در راهپیمایی اربعین نیز آنچه مشاهده می‌شود این است که افراد همه یکسان‌اند و به‌سمت یک مقصد در حال حرکت‌اند. از مدیر تا کارگر، از پولدار تا فقیر، همه با هم و در کنار هم، به‌دنبال پیاده‌روی و برگزاری آیین راهپیمایی اربعین هستند.

با این رویکرد نظری در پی دستیابی به پاسخ این سؤال هستیم که آیا مناسک راهپیمایی اربعین با مراحل سه‌گانه ترنر قابل تفسیر است یا خیر. ادعای ما این است که تطبیق دارد و علاوه‌برآن، فضای مناسبی برای رهایی از محدودیت‌های زندگی روزمره فراهم می‌آورد. همین رویکرد را علی‌رویین (۱۳۹۷) برای تفسیر مراسم حج به‌کار برده است. ما نیز سعی داریم آن را برای تفسیر اربعین به آزمایش بگذاریم.

روش‌شناسی

مطالعات فرهنگی توجه چندانی به پرسش‌های سنتی روش‌شناسانه و روش‌های کمی نمی‌کند (وایت و شواچ، ۲۰۰۶). معنادارترین مباحث روش‌شناختی در مطالعات فرهنگی، بر معرفت‌شناسی تمرکز یافته و شامل پرسش‌هایی درباره وضعیت دانش و حقیقت است. در اینجا براساس رویکرد روش‌شناختی مطالعات فرهنگی عمل کرده‌ایم. به‌عبارتی از روش‌های کیفی با تمرکز بر معانی بهره‌گرفتیم (بارکر، ۱۳۸۷). در اینجا به روش‌هایی اشاره می‌کنیم که در اینجا استفاده شده است.

مردم‌نگاری

مردم‌نگاری را مانند رویکردی تجربی و نظری در نظر گرفته‌ایم و در جست‌وجوی توصیف‌های کلی‌نگر جامع و تحلیل فرهنگ‌ها با تکیه بر کار میدانی گسترده هستیم. درعین‌حال، توصیف همه‌جانبه از مناسک اربعین در این مقاله نمی‌گنجد. دومین نکته روش‌شناختی مقاله این است که تا حدودی زمینه‌زدایی نیز انجام داده‌ایم؛ گرچه در طول تحلیل و تفسیر به برخی مختصات زمینه‌ای مناسک اربعین اشاره کرده‌ایم. از این نظر، با استفاده از تعریف بارکر (۱۳۸۷) از روش مطالعات فرهنگی مردم‌نگارانه که معتقد است بر مطالعات کیفی ارزش‌ها و معانی در بستر شیوه کلی زندگی در مناسک می‌پردازد، ما نیز بر مناسک اربعین تمرکز کردیم و با طرح پرسش‌هایی درباره فرهنگ‌ها، زیست‌جهان‌ها و هویت‌ها به جمع‌آوری داده‌ها پرداخته‌ایم.

مشخص است که مردم‌نگاری، به توضیح و معرفی یک قبیله یا قوم می‌پردازد. درعین‌حال، از نظر روش‌شناسی، به شیوه‌ای عملی به تحقیق و مطالعه زمینه‌ای و مجموعه روش‌های گردآوری اطلاعات به‌منظور توصیف یک فعالیت خاص اجتماعی یا نوع زندگی دسته‌ای از افراد جامعه می‌پردازد. در پژوهش حاضر این رویکرد را برای جمع‌آوری داده‌ها در مراسم اربعین، استفاده کردیم. از این منظر، به‌عنوان محقق این مقاله در این مناسک شرکت کردیم و مردم‌نگاری را به‌معنای گردآوری اطلاعات راهپیمایی اربعین چه از طریق مشاهده مستقیم و چه جمع‌آوری فیلم و گزارش‌های مصور و نیز مصاحبه، مشارکت و مشاهده به‌کار بردیم. از این منظر، نوعی نزدیکی و ورود به موضوع و حتی یکی‌شدن با آن رخ داده است. این روش‌ها صرفاً روش‌های توصیفی نیستند. مردم‌نگاری را نوعی تحلیل نیز در نظر گرفته‌ایم؛ چرا که توصیف دقیق یک امر انسان‌شناختی، یک تحلیل است (فکوهی، ۱۳۸۵). علاوه بر توصیف، چنین رویکرد تحلیلی را نیز به‌کار گرفتیم.

درواقع از این طریق دامنه وسیعی از اعمال و کنش‌های انسانی را در بستر فرهنگ و اجتماع مطالعه کردیم. ما رفتار و کنش افراد را در راهپیمایی اربعین مطالعه کردیم و روش‌های تحقیق در مطالعات فرهنگی و رسانه به تحلیل و تفسیر آن‌ها کمک می‌کند. ما به‌دنبال پاسخگویی به این پرسش هستیم که چرا این فضاها فرهنگی با استقبال چشمگیری روبه‌رو بوده است؛ به‌ویژه آنکه برخی از مشارکت‌کنندگان از سایر مذاهب و ادیان یا از کشورهای گوناگون بودند. در این فضا چه تولیدات و مصارف فرهنگی وجود دارد که چنین مخاطبانی را به خود جذب می‌کند و مردم چه تجربه‌ای به‌دست می‌آورند و در این مدت چگونه زندگی می‌کنند که برای حضور مجدد در این راهپیمایی روزشماری می‌کنند. برای رسیدن به پاسخ، از رویکردهای روش‌شناختی امیک و اتیک در مردم‌نگاری استفاده کردیم که بخشی از آن در زیر آمده است.

مردم‌نگاری با رویکرد امیک^۱

برای درک بهتر این پدیده، از رویکرد امیک استفاده شد؛ چرا که از این طریق از درون گروه به مطالعه راهپیمایی اربعین پرداختیم. در این رویکرد که خاص پژوهش‌های مردم‌شناختی است، منطق مردم در راهپیمایی و درک آن‌ها اهمیت فراوان دارد. در راهپیمایی اربعین به‌عنوان یک فرد درونی و بومی، و یک عضو داخلی که در راهپیمایی شرکت کرده است، رفتارهای مهم و وضعیت‌ها را به‌صورت دقیق توصیف می‌کنیم. درواقع یکی از محققان این مطالعه شخصاً به ثبت و جمع‌آوری دیدگاه‌ها و واقعیت‌ها پرداخته است.

توصیفی از زندگی در راهپیمایی اربعین با رویکرد امیک

عصر ۲۹ نوامبر ۲۰۱۵ بود، دنبال جایی می‌گشتیم که شب را آنجا استراحت کنیم. خیلی خسته شده بودیم. طبق گزارش نرم‌افزار Health S که روی گوشی موبایل نصب شده بود، در آن روز ۳۳،۹۸۸ قدم برداشته و حدود ۲۵ کیلومتر راه رفته بودیم. بیش از ۹ ساعت پیاده‌روی و ۱۸۲۷ کیلوکالری انرژی مصرف کرده بودیم، موبک‌ها که جایگاه‌های خدمات‌رسانی (اسکان، پذیرایی و غذا) به زائران بودند، مملو از جمعیت بود. درنهایت به ساختمان نیمه‌کاره‌ای رسیدیم که طبقه دوم آن هنوز پر نشده بود. فقط دنبال جایی بودیم که بارهایمان را بگذاریم و استراحت کنیم. صاحب ساختمان راهنمایی‌مان کرد و در اندک جای خالی مستقر شدیم. تعدادی پتو در وسط گذاشته بودند تا هر فردی دوتای آن را برای تعیین محل خواب پهن کند. هوا به‌تدریج سرد می‌شد. دیگ و مواد غذایی جلوی ساختمان و دیگر موبک‌ها قرار داشتند. جوان‌های عراقی در حال خدمت‌رسانی بودند و بعضی از آن‌ها هم‌زمان سیگار می‌کشیدند. با دوستان در توزیع امکانات به آن‌ها کمک می‌کردیم. یکی از آن‌ها هیکل و قد و قیافه درشتی داشت، پیراهن بلند مشکی عربی به تن داشت و اهل نجف بود. خیلی خوش‌اخلاق بود و با افراد داخل محل اسکان که بیشتر ایرانی بودند، شوخی می‌کرد و روی سرشان پتو پرت می‌کرد. هوا که سردتر شد میان ما آمد و از افراد داخل، با زبان عربی درخواست کرد که هر نفر فقط یک پتو استفاده کند و پتوی دوم را تحویل دهد. بیشتر ایرانی‌ها اعتراض کردند که درنهایت با ترجمه یکی از ایرانی‌ها که می‌گفت:

«این بنده خدا می‌گه هوا خیلی سرد می‌شه؛ خیلی از زائرین جا ندارند و مجبورند در هوای آزاد بخوابند».

افراد داخل ساختمان پتوهای خود را تحویل و برخی هم جای خود را به افراد مسن و کودکان دادند. شاید این رفتار در جای دیگری غیر از این مکان تکرار نشود.

مردم‌نگاری با رویکرد اتیک^۱

از رویکرد اتیک نیز استفاده شد؛ چرا که باید از منظری خارج از گروه به مطالعه وقایع می‌پرداختیم. درعین حال، نیازی نبود با کنشگر ارتباطی نزدیک و مستقیم برقرار کنیم. با این رویکرد به عنوان یک پژوهشگر، از بیرون به وقایع راهپیمایی اربعین می‌نگریم و از منظری که بر پایه علوم ارتباطات اجتماعی استوار است، به موضوع راهپیمایی اربعین می‌پردازیم و واقعیت‌ها را توصیف می‌کنیم.

در این تحقیق تلاش شده تا به دنیای درونی فضای افراد شرکت‌کننده در راهپیمایی اربعین نزدیک شویم و به معناهایی که آن‌ها فهم می‌کنند از بیرون بنگریم و آن‌ها را مطالعه کنیم.

توصیف وقایع با رویکرد اتیک

در مسیر راهپیمایی در حال حرکت بودیم. چندین متر جلوتر، جمعیت زیادی در مسیر ایستاده بودند که توجه مرا به خودشان جلب کردند. در کنار یک موبک عراقی چندین نفر روی صندلی‌های پلاستیکی نشسته و عده‌ای پشت سر آن‌ها ایستاده بودند. همه در حال تماشای فیلمی از تلویزیون کوچکی بودند که روی یک چهارپایه قرار داشت. برایم جالب بود بیشتر افراد که لباس عربی به تن داشتند در حال تماشای سریال مختار با دوبله عربی بودند. مرد و زن، نشسته و ایستاده در حال تماشای سریال مختار بودند. هوا کمی سرد بود و در کنار این جمعیت، افراد دیگر در حال عبور بودند. گاهی برخی از افراد در حال عبور لحظه‌ای می‌ایستادند و نگاهی می‌انداختند و دوباره به راه خود ادامه می‌دادند؛ جالب آنکه برخی افراد طوری در فیلم غرق شده بودند که به اطراف هیچ توجهی نداشتند؛ گویی در سالن سینما در حال تماشای فیلم بودند و حس خوبی داشتند. در طول مسیر نیز عکس‌های فریبرز عرب‌نیا، بازیگر ایرانی، به عنوان تمثال مختار مشاهده می‌شد و نام چندین موبک نیز به نام «مختار ثقفی» نام‌گذاری شده بود. گاهی عکس مختار در کنار دیگر سیاستمداران عراقی و بر سردر موبک‌های عراقی نیز مشاهده می‌شد.

در این تحقیق از ۵۲ مصاحبه بهره گرفته شد که ۳۸ مصاحبه توسط محققان صورت گرفت. بقیه آن‌ها از پایگاه‌های خبری معتبر دریافت و در نرم‌افزار MAXQDA 10 ثبت شد. این افراد را می‌توان با ویژگی‌هایی نظیر زائربودن دسته‌بندی کرد. غلامرضا اباذری، مهدی فضائی، سید حمیدرضا برقی، حجت‌الاسلام صغیرا، مصطفی هوشیار، عباس سلامی، حاج خلیفه مهرالله عزیزی و علیرضا پناهیان از جمله مصاحبه‌شوندگان بودند. همچنین گفت‌وگو با زائر آمریکایی،

1. Etic

زائران چینی، گفت‌وگو با زائر نابینای اربعین ۱۳۹۴، خیریه علی قمه‌یز، سحام اسماعیل و زهرا چاشونی از استرالیا از خبرگزاری‌ها دریافت شد.

یافته‌های تحقیق

برای آنچه به‌عنوان مقوله و کد در استخراج یافته‌ها استفاده شده، از مفاهیم نظری طرح‌شده بهره گرفته شده است. درنهایت با استفاده از این مفاهیم نظری، یافته‌های خود را در مراحل سه‌گانه زیر تحلیل و تفسیر می‌کنیم:

۱. جدایی از زندگی روزمره

زندگی روزمره دارای خصوصیات یک موقعیت تثبیت شده است و شرکت‌کننده در راهپیمایی اربعین به محض ورود به چنین فضایی، از مناسبات زندگی جامعه‌ای خود جدا و وارد مرحله جدیدی از زندگی بدون ساختار و محدودیت می‌شود. برگزاری این راهپیمایی در شرایطی است که افراد درگیر کارهای روزمره‌شان هستند و خسته از زندگی‌های روزانه‌شان وارد فضایی می‌شوند که وجوهی آستانه‌وار دارد و از زندگی روزمره‌شان دور می‌شوند. این راهپیمایی ده روز قبل از اربعین آغاز می‌شود و این فرصت را به افراد می‌دهد تا به‌صورت کامل از زندگی روزمره کنده شوند و وجوه آستانه‌وار را درک کنند.

درمصاحبه با مصطفی بابایی که دانشجوی دکتری مدیریت رسانه بود و کار رسمی داشت، این نکته دریافت شد که افراد حتی اگر جایگاه مناسبی به‌لحاظ اجتماعی داشته باشند، به‌دنبال کنده‌شدن از روابط اجتماعی و ساختارهای آن هستند. ایشان در پاسخ به سؤال نحوه تعامل مردم با هم در این فضا، توضیح داد:

«جالب است این سفر واقعاً مصداق جامعه بی‌طبقه است؛ به این معنا که همه می‌آیند با هر شرایطی شروع می‌کنند به کمک کردن. من عراقی پولدار دیدم که زمین جارو کرده است. عراقی ضعیف دیدم که ماساژ می‌داده است. یک نوع چای در هند است که اصلاً مخصوص آن‌ها است و هیچ کجای دنیا پیدا نمی‌شود. به آن چای، ماسالا می‌گویند. من دیدم هندی‌ها آمدند یک موبسی زدند که بین زائرها چای ماسالا پخش کنند. یا برای مثال، آمریکایی‌ها می‌آیند یک کاری می‌کنند. تاجیک‌ها یک کاری می‌کنند. از یک‌ها یک کاری می‌کنند. خوب این‌ها همه نمونه یک جامعه ایدئال، مدینه فاضله ما است. من مسافر زیاد دیدم که پول خود را در راه گم کرده و در راه مانده است و یک نفر پول کل سفر او را می‌دهد که شما با این برگرد. این اتفاقات نمونه کمک است. یا کسانی که در راه می‌مانند یک نفر دیگر به آن‌ها کمک می‌کند که راه بروند. راه آنقدر سخت است که شما می‌دانید همه خود می‌افتند. بعد

حالا یک نفری که یک نفر دیگر را هم کمک می‌کند، برای اینکه این مسیر را برود. هیچ‌کس از هیچ چیز فروگذار نمی‌کند.»

یافته‌های برخی داده‌ها از جمله مصاحبه‌ها، عکس‌ها به شرح جدول ۱ است.

جدول ۱. اسناد، کدها و یافته‌های درباره مقوله جدایی از زندگی روزمره

جدایی از زندگی روزمره					
ردیف	سند	کد اصلی	کد فرعی	یافته	
۱	راهپیمایی اربعین	مقاومت	جدایی از زندگی روزمره	عکس	
۲	جدایی از زندگی روزمره			عکس	
۳	مداحی-سینه‌زنی- تحرک ۲			عکس	
۴	اوقات فراغت ۲			عکس	
۵	مصرف غذا در حال پیاده‌روی			عکس	
۶	اوقات فراغت			عکس	
۷	زن ۳۰ ساله			جدایی از زندگی روزمره	من یک بار رفتم. به دلیل عشق به امام حسین (ع) و زیارت کربلا که هم ثواب زیادی دارد و هم تجربه‌ای خاص و نایاب است.
۸	مرد ۳۱ ساله			جدایی از زندگی روزمره	مردم در یک فضای خالی از هرگونه قدرت رسمی، خالی از حضور دولت‌ها، فضای متفاوتی از زندگی روزمره خود تجربه می‌کنند.
۹	مرد ۳۱ ساله			جدایی از زندگی روزمره	قصدم از حضور در این همایش بزرگ، نمایش دادن قدرت شیعه و تمرین نوعی سبک زندگی خاص و وارستگی از آلودگی‌های زندگی روزمره است.

۲. راهپیمایی اربعین به مثابه گذراندن اوقات فراغت یا برگزاری مناسک و آیین

یافته‌های برخی مصاحبه شرکت‌کنندگان درخصوص سؤال «آیا برای گذراندن اوقات فراغت به راهپیمایی آمده‌اید» به دست آمد، به شرح جدول ۲ است.

جدول ۲. اسناد، کدها و یافته‌های مقوله اوقات فراغت

اوقات فراغت			
ردیف	سند	کد	یافته
۱	اوقات فراغت ۲	راهپیمایی اربعین/مقاومت/اوقات فراغت	عکس
۲	اوقات فراغت	راهپیمایی اربعین/مقاومت/اوقات فراغت	عکس
۳	زن ۳۹ ساله- دارای ۴ فرزند- خانه‌دار	راهپیمایی اربعین/مقاومت/اوقات فراغت	نه، اصلاً برای گذران اوقات فراغت نباید به این سفر رفت.
۴	مصطفی بابایی	راهپیمایی اربعین/مقاومت/اوقات فراغت	در دسته‌بندی، من اوقات فراغت ندارم که بخواهم این گونه پر کنم.
۵	حجت‌الاسلام رضا سلیمی- کاشان	راهپیمایی اربعین/مقاومت/اوقات فراغت	نه، اوقات فراغت به آن صورت نداشتم. از قبل اوقات فراغت خود را پر کرده بودم و اتفاقاً به اصرار دوستان برای این قضیه وقت گذاشتم.
۶	امیرحسین فرهانی	راهپیمایی اربعین/مقاومت/اوقات فراغت	نه، بحث اگر اوقات فراغت باشد که آدم به جاهای دیگر می‌رود؛ این، بحث عشق امام حسین است که البته اگر وقت خالی هم داشتیم، مجموعه‌ها کمک کردند که ما بتوانیم به پابوسی امام حسین و حضرت ابوالفضل، امام علی برویم.
۷	حسین حاج محمدی	راهپیمایی اربعین/مقاومت/اوقات فراغت	مسلماً فراغت به آن معنا، با توجه به سختی‌هایی که دارد، قاعدتاً کسی نمی‌آید... بله، هدف خاصی وجود دارد، نه اینکه صرفاً وقت‌گذرانی و این‌ها باشد؛ نه من که این هدف را نداشتم و آن بحث بیعت و حضور در این خیل جمعیت بیشتر... بود
۸	مهدی موسی شعار ۲	راهپیمایی اربعین/مقاومت/اوقات فراغت	اوقات فراغت نه.
	مهدی موسی شعار ۲	راهپیمایی اربعین/مقاومت/اوقات فراغت	برای اوقات فراغت نرفتیم.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، هیچ‌یک از مصاحبه‌شوندگان برای گذراندن اوقات فراغت یا به چنین عرصه‌ای نگذاشته بودند و حتی برخی چنین اظهار می‌داشتند که اگر می‌خواستیم برای سپری کردن چنین اوقاتی اقدام کنیم به مکان دیگری می‌رفتیم (جدول ۲). با توجه به یافته‌ها، شرایط حاکم بر فضای راهپیمایی اربعین، برای گذراندن چنین اوقاتی مناسب و مساعد نیست. شرایط حاکم به صورت خلاصه به موارد زیر تقسیم‌بندی می‌شود:

۱. شرایط آب‌وهوایی نامساعد؛ شب‌های سرد و ظهرهای گرم + هوای غبارآلود؛
۲. حضور انبوه جمعیت و کمبود خدمات رفاهی؛
۳. امکانات تفریحی نامناسب و حداقلی؛
۴. شرایط سخت زندگی.

بنابراین برای دستیابی به هدف دیگری که شرکت‌کنندگان دنبال می‌کردند، از مصاحبه‌شوندگان موارد را پیگیری کردیم. یافته‌های برخی مصاحبه‌شوندگان در خصوص سوال «چرا به راهپیمایی اربعین می‌روند و آیا برای برگزاری مناسک و آیین می‌روند». به شرح زیر است: یکی از آداب و مناسکی که در مسیر راهپیمایی اربعین معمولاً رعایت می‌شود، برگزاری نماز جماعت به هنگام اوقات شرعی است. استقبال جمعیت در نماز جماعت ظهر و عصر بیشتر به چشم می‌آید. نماز جماعت در داخل برخی موبک‌ها و به دلیل فضای کم موبک‌های دیگر، بیرون آن‌ها برگزار می‌شود. به دلیل گرمای شدید در هنگام ظهر، معمولاً امام جماعت، نماز را در مقایسه با دیگر نمازها با سرعت بیشتری به‌جا می‌آورد. معمولاً در صورتی که نماز در مکان مناسبی برگزار شود، امام جماعت بین نمازها یا بعد از آن چند دقیقه سخنرانی می‌کند و گاهی مداحان به روضه‌خوانی می‌پردازند.

یافته‌های برخی از عکس‌ها و مصاحبه‌شوندگان در خصوص موارد ذکر شده به شرح زیر (جدول ۳) است.

جدول ۳. اسناد، کدها و یافته‌های مقوله مناسک

مناسک			
ردیف	سند	کد	یافته
۱	مناسک-نماز جماعت	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک	عکس
۲	مناسک	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک	عکس
۳	مریم اطلسی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک	بله، برای ثوابش دنبال مناسک و آیین بودیم.

مناسک			
ردیف	سند	کد	یافته
۴	زن ۴۰ ساله - متأهل - دارای ۴ فرزند	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	بیشتر برای مناسک و مراسم اربعین رفتیم. برای خوشگذرانی که نرفته بودیم!
۵	مصطفی بابایی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	راهپیمایی اربعین علاوه بر اینکه یک فریضه عبادی است، در کنار همه این‌ها، من به‌عنوان یک فریضه سیاسی هم به آن نگاه می‌کنم.
۶	مصطفی بابایی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	دیدم مراسم‌های آقای مولایی صموتی خیلی شلوغ است، گفتم من هم می‌روم. در بین مسیر معلوم می‌شود ایشان کدام شب کدام موکب است. و خیلی هم شلوغ است. من دیدم که ۵-۶ هزار نفر داخل هستند و جا هم نیست و بیرون هم پر است.
۷	مصطفی بابایی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	در دسته‌بندی، من نگاه معنوی دارم و انجام مناسک، در این دسته‌بندی جای می‌گیرد.
۸	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	تأکیدی که روی تاریخ‌های مختلف مانند نیمه شعبان، نیمه رجب، شب‌های قدر و یکی از تأکیدهایی که دارد اربعین است.
۹	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	سعی کردیم قصدمان زیارت وجود نازنین آقا ابی‌عبدالله باشد و همان انجام مناسک و آیین‌هایی که ما در روز اربعین اسم آن را زیارت‌نامه خواندن و زیارت آقا ابی‌عبدالله گذاشته‌ایم و این‌طور مسائل.
۱۰	حمزه غزنوی - مشهد	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	برای ما مهم این نیست که وقتی به آنجا برویم دستمان حتماً به ضریح حرم امام حسین برسد. برای ما فقط آن پیاده‌روی مسیر نجف تا کربلا مهم است. خود عراقی‌ها هم وقتی به این پیاده‌روی می‌آیند و به آنجا می‌رسند، گنبد را که می‌بینند، یک سلام می‌دهند و برمی‌گردند. مهم همان مانوری است که گفتم.
۱۱	حسین حاج محمدی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	درواقع هدف من این بود که در این خیل حضور داشته باشم و با همان نیتی که همه این آدم‌ها آمدند، رفتم و دوست داشتم که من هم درواقع به‌نوعی با آقا بیعت کنم که این‌طور بگویم ما هم این راه شما را دوست داریم و امیدوار هستیم که در همین مسیر باشیم.
۱۲	مهدی موسی شعار ۲	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	تجمعی از تشیع در روز اربعین، روزهای قبل و روزهای بعد از آن، شاید بعد از سال‌ها بودن در اختیار یک جریان دیکتاتوری که صدام بود. حالا برای آن‌هایی که به قول معروف، به حضرت اباعبدالله ارادت دارند، بستری مهیا شده است که بیایند و

مناسک			
ردیف	سند	کد	یافته
			بالاخره روز اربعین را به تأسی از حضرت زینب (سلام‌الله‌علیه)، در آنجا راهپیمایی اربعین انجام بدهند.
۱۳	واکس‌زن ایرانی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	نذر داریم
۱۴	صارمی - اصفهان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	همچنین آمدیم که میتینگ سیاسی جهان اسلام را داشته باشیم
۱۵	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	زیارت کربلا
۱۶	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک	روضه و نذری‌دادن

یافته‌های مصاحبه‌شوندگان درخصوص چرایی شرکت در راهپیمایی اربعین به شرح جدول ۴ است.

جدول ۴. اسناد، کدها و یافته‌های به دست آمده درباره علت حضور در راهپیمایی اربعین

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
۱	مهدی فضائلی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	بله. وقتی حسین (ع) همه چیزش را برای زنده‌ماندن راه حق و دین پیامبر عظیم‌الشان اسلام (ص) می‌دهد، میلیون‌ها عاشق و دل‌باخته هم پیدا می‌شوند تا این‌گونه برای زیارتش دلدادگی نشان دهند.
۲	سید حمیدرضا برقی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	دبیر دومین دوره کنگره شعر عبرات، با اشاره به ظرفیتی که پیاده‌روی و زیارت اربعین برای فرهنگ تشیع ایجاد کرده است، گفت: پیاده‌روی اربعین نمونه بارز شور و شعور عاشقان کربلا است.
۳	سید حمیدرضا برقی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	این سیل جمعیت برای زیارت اربعین، از ثمره‌های حرکتی است که از چهلمین روز شهادت حضرت سیدالشهدا آغاز شد.
۴	سید حمیدرضا برقی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	درواقع زیارت اربعین و پیاده‌روی آن، نمونه بارز شور و شعور عاشقان کربلا است.

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
۵	سید حمیدرضا برقی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	از طرفی دیگر، کسانی هم که موفق به زیارت اربعین نمی‌شوند، با حس و حال متفاوتی روبه‌رو هستند.
۶	سید حمیدرضا برقی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	شعر نیز یکی از مهم‌ترین محصولات محتوایی مد نظر این کمیته است و بدین منظور، با مساعدت این کمیته، سوگواره شعر اربعین در دو موضوع «اربعین شهادت حضرت سیدالشهدا و اتفاقات تاریخی آن» و «زیارت اربعین و پیاده‌روی زائران» برگزار خواهد شد.
۷	خانم خیریه علی قمه‌یز- لبنان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	خیریه علی قمه‌یز هم یکی دیگر از بانوان همراه کاروان لبنانی‌ها به کربلا بود. او که ۴۷ سال سن داشت، در گفت‌وگو با خبرنگار اعزامی مهر به کربلای معلی، بیان کرد: چندین بار برای زیارت امام حسین (ع) به کربلا آمده‌ام، اما این بار اولی است که هم‌زمان با اربعین، در مراسم پیاده‌روی شرکت می‌کنم و امروز که این همه زیبایی را در مسیر طریق الحسین (ع) می‌بینم، غبطه می‌خورم که چرا زودتر از این، در این مراسم شرکت نکردم.
۸	حجت‌الاسلام صغیرا- کارشناس مذهبی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	از امام صادق (ع) نقل است: «باید در این مسیر از هر چیزی که نهی شده‌اید، ورع داشته باشید و در مسیر زیارت کربلا باید از خصومت بپرهیزید؛ وَالْوَرَعُ عَمَّا نُهِيَ عَنْهُ وَ الْخُصُومَةُ» (همان). این‌ها آدابی است که برای این سفر ذکر شده است.
۹	حجت‌الاسلام صغیرا- کارشناس مذهبی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	در روایات دیگر هم درباره آداب زیارت و مسیر کربلا، این موارد ذکر شده است: خشوع و تواضع به‌خرج‌دادن، کرامت‌نفس‌داشتن و امساک در خوردن، جزء آداب این مسیر است.
۱۰	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	رایزن فرهنگی ایران در عراق با بیان اینکه اربعین یک امانت حسینی است، گفت: سیر تاریخی زیارت اربعین همواره با محوریت مردم رخ داده است و مردم خود ادامه‌دهنده این مسیر هستند.
۱۱	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	سیر تاریخی زیارت اربعین همواره با محوریت مردم رخ داده است؛ بنابراین مردم خود ادامه‌دهنده این مسیر هستند.

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
۱۲	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	اباذری تأکید کرد در زیارت اربعین باید به‌گونه‌ای عمل کنیم که سایرین هم بتوانند در این مراسم حاضر شوند.
	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	اربعین موجب غنی‌سازی فرهنگ زیارت شده است.
۱۳	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	رایزن فرهنگی ایران در عراق در پاسخ به این سؤال که برای نهادینه‌کردن فرهنگ زیارت در بین مردم و به‌ویژه زائران ایرانی، چه تدابیری اندیشیده شده است، گفت: فرهنگ زیارت در بین ایرانیان به‌خودی‌خود نهادینه شده و همگی با این فرهنگ اصیل اسلامی آشنا هستند، اما باید در این عرصه فرهنگ‌سازی‌هایی هم انجام شود.
۱۴	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	هر زائری که به عتبات عالیات می‌رود، باید به‌نوعی، فرهنگ‌سازی زیارت را در دستور کارش داشته باشد.
۱۵	غلامرضا اباذری، رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	اباذری گفت: برخی از زائران با خود فکر می‌کنند که اگر آن‌ها در زیارت اربعین وارد بارگاه امام (ع) نشوند و دستشان به ضریح نرسد، یعنی زیارت آن‌ها قبول نشده است؛ درحالی‌که این فلسفه اصلاً در اسلام وجود ندارد.
۱۶	غلامرضا اباذری، رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	همین که آن‌ها به‌سمت زیارت امام حسین (ع) حرکت می‌کنند، این خود ثوابی بسیار ارزشمند و بدون وصف دارد.
۱۷	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	وی با بیان اینکه برای رعایت آداب زیارت، می‌توانیم تعداد روزهایی که می‌خواهیم در کشور عراق بمانیم را به حداقل برسانیم، گفت: برای مثال، اگر قرار است هشت روز در آنجا باشیم، تعداد این روزها را به شش روز یا حتی کمتر برسانیم و به‌گونه‌ای عمل کنیم که فرصت زیارت برای سایرین هم فراهم شود.
۱۸	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	مسئول کمیته فرهنگی اربعین در عراق، تصریح کرد: ما باید به‌نحوی عمل کنیم که سایرین هم بتوانند به این زیارت بیایند و این رفتار ثوابی وصف‌ناشدنی دارد.
۱۹	غلامرضا	راهپیمایی اربعین/	با خود نگوییم که حتماً باید ظهر روز اربعین در حرم امام

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
	اباذری- رایزن ایران در عراق	مقاومت/ مناسک/ زیارت	(ع) باشیم و نماز بخوانیم تا زیارت ما درست باشد.
	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	مراجع ایران و عراق همگی به این امر اشاره داشته‌اند که زیارت اربعین چند روز قبل و بعد ادامه دارد و نباید این مسئله را فراموش کنیم.
۲۰	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	وی ادامه داد: خیلی از عراقی‌ها برای اینکه دیگران راحت‌تر بتوانند به زیارت بیایند، فقط از راه دور سلام می‌دهند که فرصت زیارت به سایرین هم برسد.
۲۱	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	ما باید این نحوه فرهنگ زیارت را در بین مردم نهادینه کنیم.
۲۲	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	حتی برخی از آن‌ها فرصت رفتن به زیارت را پیدا نمی‌کنند؛ زیرا آن‌ها از زائران امام حسین (ع) پذیرایی می‌کنند که ثواب این خدمت کمتر از زیارت نیست.
۲۳	غلامرضا اباذری- رایزن ایران در عراق	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	فعالیت در فضای مجازی و سایت‌ها می‌تواند زیارت اربعین را به یک زیارت جهانی تبدیل کند و از این طریق می‌توانیم فرهنگ رسای حسینی را که برخوردار از استکبارستیزی، شهادت‌طلبی، مبارزه با اشغالگر و زورگو است، به جهانیان برسانیم.
۲۴	مصطفی هوشیار- مداح	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	چرا با توجه به روزها و مناسبت‌هایی که نظیر تاسوعا و عاشورا داریم، اربعین قوت گرفته است و مردم این حماسه عظیم را خلق می‌کنند؟ یکی از دلایلش این است که به زیارت امام حسین (ع) در روز اربعین سفارش شده است.
۲۵	مصطفی هوشیار- مداح	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	خیلی‌ها به خاطر آب‌وهوای نامناسب به زیارت امام حسین (ع) نمی‌روند، اما در اربعین مشاهده می‌کنید که مردم با چه عشق و علاقه‌ای قدم در این مسیر می‌گذارند.
۲۶	عباس سلامی- مازندران	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	سلامی با اشاره به اثرگذاری پیاده‌روی اربعین در روحیه و ایمان جوانان، خاطرنشان کرد: وقتی در اوج امکانات، پیاده به زیارت امام حسین علیه‌السلام می‌روند، یک خودسازی درونی در آنان رخ می‌دهد و حداقل این است که مرتکب گناه نمی‌شوند.
۲۷	زن ۳۰ ساله	راهپیمایی اربعین/	به خاطر عشق به امام حسین (ع) و زیارت کربلا که هم ثواب

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
		مقاومت/ مناسک/ زیارت	زیادی دارد و هم تجربه‌ای خاص و نایاب است.
۲۸	زن ۳۰ ساله	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	به عشق امام حسین (ع) می‌آیند؛ زیرا این تجربه‌ای است که با غیر از اربعین نمی‌توان آن را لمس کرد. خود مسیر راهپیمایی به دلیل اینکه به عشق رسیدن به کربلا است، فضای معنوی بسیار باصفایی دارد. مردم برای درک و تجربه این فضا می‌آیند.
۲۹	زن ۳۰ ساله	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	برای زیارت رفتم.
۳۰	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	علاوه بر میل به زیارت، یک نوع کنجکاوای موجب شد بروم.
۳۱	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	از طرفی سال‌ها خفقان بسته‌بودن راه کربلا موجب شده بود مردم احساسات فروخورده‌ای به زیارت کربلا داشته باشند.
۳۲	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	فقط یک حس زیارت‌رفتن بود.
۳۳	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	همه این‌ها مؤثر بودند، اما آن میل فروخته‌ای که به زیارت اربعین وجود داشت، کشش فوق‌العاده‌ای ایجاد می‌کرد.
۳۴	محمدحسین محقر	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	چرایی حضور در راهپیمایی اربعین نخست، فضیلت زیارت امام حسین (ع) در روز اربعین است. دوم، حضور در جمع عاشقان ارباب و سوم، اعتقاد به ترویج فرهنگ شیعه و افزایش شور و شعور حسینی، و اتصال به لشکر حضرت صاحب‌الزمان (عج).
۳۵	محمدحسین محقر	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	همه خیر این سفر، از سختی و دشواری راه تا پذیرایی و استراحت و درنهایت زیارت، از عنایات خداوند است و جز خاطره شیرین و آسمانی، چیزی ندارد.
۳۶	محمدحسین محقر	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	قطعاً زیارت و پابوسی ارباب، جزء اعتقادات هر شیعه و محب امام حسین (ع) است و قطعاً به تبعیت از حضرت زینب (س) و حضور اهل بیت در اربعین و فضیلت این زیارت، ما هم در این موج، به‌عنوان ذره ناچیزی شرکت می‌کنیم.
۳۷	محمدحسین محقر	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	در مسیر زیارت امام حسین، تنها مطلبی که مطرح نیست، بحث جان و مال است. ترس در این مسیر برای عاشق زیارت و امام حسین، بی‌معنا است.
۳۸	محمدحسین	راهپیمایی اربعین/	در عین اینکه علاقه شخصی به زیارت بی‌تأثیر نیست.

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
	محقر	مقاومت / مناسک / زیارت	
۳۹	مصطفی بابایی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	اما نگاه من، نگاه معنوی است. من حتماً به عشق زیارت و به عشق امام حسین دارم می‌روم.
۴۰	رضا مهربان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	به حرم منتهی می‌شد و از طرفی، در یک فضای خاص می‌رفت. می‌خواست سیم آن وصل باشد و برای زیارت و امثال این‌ها وارد حرم شود. بله، برای مثال اینکه...
۴۱	رضا مهربان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	هم روایت است که اگر کسی در این مسیر در پی در زیارت امام حسین (ع) آسیب ببیند، برده است.
۴۲	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	و اینکه چرا رفتیم. یکی اینکه سفارش شده که اربعین به زیارت آقا ابی‌عبدالله بروید و زیارت اربعین را آنجا بخوانید و اصل زیارت اربعین... یکی از اعمال روز اربعین، خواندن زیارت‌نامه اربعین است که اگر در کربلا خوانده شود بهتر است و از آن طرف از نشانه‌های مؤمن است و دوم این‌که روایت داریم که سالی دو بار پولدارهای شما به زیارت آقا ابی‌عبدالله بروند و سالی یک‌بار فقرای شما بروند.
۴۳	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	این آقا کیست که این همه آدم بعد از ۱۴۰۰ سال هنوز دارند به زیارتش می‌روند.
۴۴	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	روایاتی در مورد قضیه پیاده‌رفتن به زیارت آقا ابی‌عبدالله وجود دارد؛ اینکه علمای قدیم هم رسم داشته‌اند هر هفته شب‌ها به زیارت آقا ابی‌عبدالله می‌رفتند و اینکه هر قدمی که مؤمن برای رفتن به زیارت آقا ابی‌عبدالله برمی‌دارد، چه ارزشی دارد.
۴۵	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	به اندازه هر مویی که بر بدن او وجود دارد، چقدر ثواب به او مترتب می‌شود و سفارشات اکیدی که برای زیارت آقا ابی‌عبدالله شده است، انسان را به آن سمت وسو می‌کشد و حالا تأکیداتی که روی تاریخ‌های مختلف مانند نیمه شعبان، نیمه رجب، شب‌های قدر وجود دارد و یکی از تأکیدهایی که دارد، اربعین است.
۴۶	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	زیرا می‌فرمایند زیارت آقا ابی‌عبدالله می‌روید با حزن و اندوه بروید.
۴۷	حجت‌الاسلام	راهپیمایی اربعین /	شما هر جوری که بروی، سختی را کنار آن خوابیده است و

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
	رضا سلیمی - کاشان	مقاومت / مناسک / زیارت	آن چیزی که کار را آسان می‌کند، زیارت آقا ابی‌عبدالله و زیارت ائمه هدی (علیهم‌السلام) است.
۴۸	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	تلویزیون تبلیغات زیادی در مورد این قضیه نشان می‌دهد و زیارت آقا ابی‌عبدالله و اربعین را تبیین می‌کنند.
۴۹	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	خب مسلماً خیلی‌ها به این قضیه راغب می‌شوند و بعضی‌ها هم می‌گویند خرج سفرمان کمتر می‌شود و پذیرایی‌هایی که آنجا می‌کنند و کارهایی که انجام می‌دهند از نظر مخارج، به‌صرفه است. به این دلیل می‌روند و آقا را زیارت می‌کنند.
۵۰	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	اینکه آدم سعی کند یک‌جوری تبلیغ کند که مردم واقعاً اول برای خدا و رضای خدا بروند و بعد واقعاً به زیارت آقا ابی‌عبدالله بروند.
۵۱	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	الان متأسفانه تبلیغات به‌گونه‌ای شده است که مردم بیشتر تحت تأثیر جو می‌روند و از آن طرف هم وقتی می‌روند، زیارت گنبد و گلدسته می‌روند.
۵۲	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	این قسمت عمده قضیه است که برای مثال، خیلی‌ها می‌روند بین الحرمین را ببینند، فلان را ببینند. ما تأکیدیاتی که از علما داریم که وقتی شما دارید به زیارت می‌روید، در زیارت آقا امام رضا می‌خوانیم که بین زنده و مرده شما فرقی نیست.
۵۳	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	وقتی این‌طوری است، یعنی واقعاً داریم امام رضا را زیارت می‌کنیم و این گنبد و گلدسته‌ها کمی گول‌زننده است.
۵۴	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	زیرا سفر بسیار سخت و مشقت‌باری است و اگر کسی بخواهد به‌خاطر این‌طور قضایای آن برود بالاخره پشت پرده قضیه آن زیارت آقا ابی‌عبدالله برای طرف خوابیده است.
۵۵	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	همه دوست داشتند یک ثواب مضاعف بر ثواب زیارت هم ببرند که آن هم کمک کردن به زائر آقا ابی‌عبدالله بود که آن هم مقام بالایی دارد.
۵۶	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	شنیده بودیم پیاده می‌روند و برای زیارت می‌روند.

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
۵۷	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	این دو سه سال اخیر شناخت بهتری از مردم داریم با پختی که از تلویزیون می‌شود و دوست داشتیم یک سفر زیارتی برویم.
۵۸	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	سعی کردیم قصد ما زیارت وجود نازنین آقا ابی‌عبدالله باشد و همان انجام مناسک و آیین‌هایی که ما در روز اربعین اسم آن را زیارت‌نامه خواندن و زیارت آقا ابی‌عبدالله گذاشته‌ایم و این‌طور مسائل.
۵۹	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	قبلاً عرض کردیم که بحث زیارت آقا ابی‌عبدالله و بحث روایاتی که درباره زیارت ابی‌عبدالله آمده است، ما را بسیار تهییج کرد.
۶۰	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	بیشتر دوست دارم اگر بخواهم زیارتی بروم، دوباره با دوستان طلبه بروم.
۶۱	حمزه غزنوی - مشهد	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	آن سفر هم برای مثال، آدم می‌خواهد تفریحی برود یا زیارتی، به همین امام رضا که می‌خواهی بروی، سعی می‌کنی هتل چهارستاره بگیری. هتل پنج‌ستاره بگیری.
۶۲	حمزه غزنوی - مشهد	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	از طرف بزرگان توصیه شده است که زیارت اربعین ترک نشود.
۶۳	حمزه غزنوی - مشهد	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	ما از زبان رفیق‌های خود شنیدیم که این زیارت به چه صورت است.
۶۴	امیرحسین فرهانی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	راهپیمایی اربعین کلاً دید ما را به زیارت تغییر می‌دهد؛ یعنی واقعاً آن تجربه‌ای که الان ما حاصل کردیم، و رای همه آن سفرهایی بود که من رفتم؛ زیرا شما با فرهنگ حسینی بیشتر آشنا می‌شوید، فرهنگ خدمت، ایثار. واقعاً مردم کشور عراق علی‌رغم اینکه افراد ضعیفی هستند و اینکه با جان‌ودل از زائران امام حسین پذیرایی می‌کنند، حتی ثواب این کار خود را بیشتر از زیارت می‌دانند؛ واقعاً تجربه خوبی است.
۶۵	امیرحسین فرهانی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	نه اگر بحث اوقات فراغت باشد که آدم به جاهای دیگر می‌رود. این بحث عشق به امام حسین است که البته اگر خالی هم داشتیم، مجموعه‌ها کمک کردند که ما بتوانیم به پابوسی و زیارت امام حسین و حضرت ابوالفضل، امام علی برویم.
۶۶	امیرحسین	راهپیمایی اربعین/	نه حقیقتاً آن بحث این بود که ما به کربلا برسیم و زیارت

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
	فرهانی	مقاومت/ مناسک/ زیارت	کنیم و برای مثال، روز اربعین آنجا باشیم.
۶۷	حسین حاج محمدی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	بله، ما جای دیگر زیارتی نرفتیم؛ همان زیارت آقا امیرالمؤمنین رفتیم و بعد از یکی دو روز که آنجا اقامت داشتیم، وارد مسیر پیاده‌روی شدیم.
۶۸	مهدی موسی شعار ۲	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	به دلیل اینکه زمان رفتن ما به حج و زیارت، دقیقاً مصادف با اربعین بود و ما در اتوبوس شاهد پیاده‌روی بچه‌ها بودیم.
۶۹	مهدی موسی شعار ۲	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	نیاز. یعنی بیشتر به نوعی، اصل ماجرای آنکه همان بحث خود امام حسین (علیه‌السلام) و آن بحث‌هایی که حالا در آن فضاها باشد، اصل موضوع زیارت و حالا تمرینی برای وضع ظهور این واقعاً برای من جالب بود.
۷۰	یاسر شاه‌حسینی- کرمانشاه	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	اصلاً هر جایی باشد، ائمه عشق است. من امام حسین را از امام رضا گرفتم. امام رضا موجب شد من بیام امام حسین را زیارت بکنم. برای چندمین بار توانستم خود را...
۷۱	خادم جوان ترک استانبولی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	زیارت. زیارت در اربعین
۷۲	ابوحسن- موکب‌دار عراقی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	گفت: تمام زواری که اینجا برای زیارت می‌آیند، از همه کشورهای دنیا هستند. ما به آن‌ها خدمت می‌کنیم. خیال نکنید این‌ها از ما است؛ این‌ها همه از برکت حسین است، این وظیفه ما است که در این مواکب به زوار امام حسین خدمت بکنیم. همه این‌هایی که وجود دارد، از برکت امام حسین است.
۷۳	محمد- نوجوان عراقی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	زیارت الامام حسین (ع) و شهدا
۷۴	صارمی- اصفهان	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	هم عرض ارادت به ساخت حضرت ابا عبدالله الحسین و هم عرض تسلیت به حضرت زینب
۷۵	حمیدرضا صحرایبان	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	اربعین اولین باری بود که حالا در خدمت شما بودیم. با هم رفتیم، اما هدف اصلی قبل زیارت و این‌ها، برای من یک لشکرکشی و نشان دادن قدرت شیعه بود و برای اینکه امام زمان وقتی می‌خواهد ظهور کند، نیاز به یک قدرت و کسی دارد که به او کمک کند. امام زمان تنها باشد، دوباره همان امام حسین قبلی می‌شود که او را می‌کشند و تمام می‌شود و می‌رود.

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
۷۶	حمیدرضا صحراییان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	باید نیرویی باشد. به‌خاطر همین هدف اصلی من این بود. قبل از زیارت و این‌ها اصلاً هدف اصلی من همین این گزینه بود.
۷۷	حمیدرضا صحراییان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	حالا در کنار آن به زیارت هم رفتیم کسانی دیگر را هم آنجا دیدیم. جو معنوی بود. چیزهای خوبی بود، اما اصلی‌ترین هدف من این بود که امام زمان به کل دنیا نشان داده شود و امام حسین شناخته شود؛ زیرا امام زمان اولین سخنانی که می‌فرماید، به نقل از امام حسین است. می‌فرماید جد من امام حسین است و یک‌سری داستان‌ها.
۷۸	حمیدرضا صحراییان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	اولین گزینه آن، عشق به امام حسین است، اما پشت‌پرده این مسئله، به‌نظر من یک‌سری اتفاقات در حال رخ دادن است. یک دست‌هایی وجود دارد که ما نمی‌بینیم. این دست‌ها دارد همه مردم را یک‌دفعه جمع می‌کند؛ یعنی طرف نمی‌داند برای چه دارد می‌آید، اما دارد می‌آید. خود من تا یک ماه قبل از اینکه بیایم، اصلاً نمی‌دانستم قضیه چه بود، یک‌سری ویدیوها دیدم. یک‌سری اتفاقات دیدم. به‌تدریج جذب شدم. یک‌دفعه آمدم؛ دو ماه قبل اینکه بیایم، اگر کسی می‌پرسید کربلا می‌خواهی بروی، می‌گفتم اصلاً سن من اجازه نمی‌دهد و حداقل باید چهل سال داشته باشم که به کربلایی، جایی، زیارت معنوی چیزی بروم، اما یک‌دفعه شد. به‌خاطر همین، نظر من این است که یکباره است؛ زیرا من در آن اردوگاهی که با بچه‌ها بودیم، دیدم طرف می‌گفت: من تا دو روز قبل آن هم حتی نمی‌خواستم بیایم. یک‌دفعه اتفاقی افتاد. آن شخص با یک کارت ملی به مرز و سمت کربلا آمده بود.
۷۹	حمیدرضا صحراییان	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	زیارت بود، اما هدف اصلی این بود که من یکی از آن چند میلیون آدمی باشم که دارم می‌روم و مقدمه‌ساز ظهور می‌شوم؛ یعنی من هم یک نفر از آن افراد باشم؛ یک نخود در آن آتش بیندازم که بگویم من هم سهمیم هستیم.
۸۰	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	امسال که دفعه دوم بود. دفعه اول، به‌خاطر همان فضای جو هیئت و رفاقتی بود که می‌خواستیم. بالاخره کسی نیست که زیارت کربلا را دوست نداشته باشد.
۸۱	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	کربلا را همه دوست دارند برونند. زیارت را همه دوست دارند برونند. در اربعین آن موعدی است که هم تأکید می‌شود و

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
			هم ارزشی و اثری دارد؛ همان اثری که بچه‌ها می‌گویند؛ برای مثال سر اینکه شیعه شناخته می‌شود و امام حسین و معرفی امام حسین و پس از آن، امام زمان خود را با امام حسین معرفی می‌کند. بالاخره پختگی که در سفر اول پیش آمد، سبب شد سفر دوم اتفاق بیفتد.
۸۲	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	می‌گویم اگر هدف زیارت بود، اصلاً چرا اربعین؟ چرا روز دیگر نه؟ دلیل این است که به‌خاطر همان اثر، اتفاقی قرار است در آن بیفتد و در آن اتفاق تأثیری ایجاد شود.
۸۳	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	حالا برای مثال؛ من هم در آن اثر سهم داشته باشم که هدف راهپیمایی عظیم حتی در حد یک نفر آدم هم دیده شدن است، همین که خود من در این فضا باشم، بتوانم مؤثر واقع شوم، همین که می‌گویم آن اثر دیده شود، به‌نوعی هم ارضای تمایلات خود آدم است؛ یعنی واقعاً نمی‌توانید با یک سلام از راه دور، بگویید من الان زیارت کردم و سبک شدم و الان حالت خوبی دارم.
۸۴	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	فضای آن هنوز آنقدر کامل شکل نگرفته است که بگوییم همه نوع کالای فرهنگی باشد، ولی الان برای مثال، زیارت‌نامه اربعین و چیزهایی که مربوط به همین زندگینامه و چیزهایی که مختص همان زمان باشد، بیشتر است، یک‌سری از پایگاه‌ها هم هستند مانند کتاب، جزوه، احکام و این‌طور چیزها را توزیع می‌کنند یا برای نمونه، مبلغانی که در این زمینه، در یک‌سری مکان‌های خاص صحبت می‌کنند و این کارها، بخشی از یک کالای فرهنگی اگر بخواهیم در نظر بگیریم، شاید آن هیئت‌ها و سخنرانی‌هایی باشد که ایرانی‌ها به‌نوعی راه انداختند؛ برای مثال، خود حاج آقا پناهیان در این زمینه کار می‌کند یا مداحان دیگر در این زمینه فعال هستند. این در مسیر، یک سبک زندگی را جا می‌اندازد. شاید آن چیزهایی را که راحت از کنار آن رد می‌شویم، برای ما بولدتر می‌کند و به‌عنوان یک رسانه فرهنگی نقش ایفا می‌کند.
۸۵	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ مقاومت/ مناسک/ زیارت	شناخت فقط در همین حد بود که تعریف می‌کردند؛ همان عجایبی که دیدیم؛ یعنی اینکه زیارت می‌کنی، بعد یک جمعیت زیادی آنجا هستند. بعد حسابی پذیرایی می‌شوی.

مناسک / زیارت			
ردیف	سند	کد	یافته
			مسئله‌ای که خیلی آن را بولد می‌کنند این است که حسابی پذیرایی می‌شویم؛ اینکه همه جوهره برای تو مایه می‌گذارند. این اتفاقات چیزهایی بود که در ذهن من با تعریف‌هایی که شنیده بودم، شکل گرفت.
۸۶	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	اول می‌گویم همین برای اینکه اول یک زیارت کربلا باشد و این‌ها. چون هم سن من پایین‌تر بود هم اینکه در جمع دوستان و رفقا که برویم و ببینیم فضا چگونه است.
۸۷	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین / مقاومت / مناسک / زیارت	بله بیشتر همان بچه‌های هیئتی، دوستان دفعه اول بود که رفتیم و آن شوق و شور زیارت امام حسین، دفعه دوم هم به خاطر همان شور و شوق دفعه اول بود؟ که مثلاً یک بار رفتی زیارت کردی و دوست داری و می‌بینی که اثر دارد.

در جمع‌بندی یافته‌ها می‌توان دریافت که بیشتر افراد به‌منظور برگزاری مناسک و آیین از جمله زیارت، در این مراسم شرکت می‌کنند و تأکید دارند که هدفشان از شرکت در راهپیمایی اربعین گذراندن اوقات فراغت نیست؛ بنابراین می‌توان راهپیمایی اربعین را به‌مثابه برگزاری مناسک و آیین دانست؛ مناسک و آیینی که ریشه در اعتقادات شرکت‌کنندگان دارد و به دور از دخالت‌های دولتی و تشریفاتی به‌صورت مردمی بنا نهاده و اداره می‌شود. در بحث زیر به شواهدی از مناسک اربعین می‌پردازیم.

۳. مقاومت در برابر زندگی روزمره

هایدگر چنین بحث می‌کند که ما به درون جهانی که با فناوری احاطه شده است، پرت شده‌ایم. اگر از وی بپرسید آیا راه مفری وجود دارد، می‌گوید بلی و آن، جایی است که انسان اصیل خود را از جریان جهان جدا می‌کند و از فرجه آزادی عمل خویش سود می‌برد و آنچه می‌خواهد، انجام می‌دهد. زندگی روزمره، یکی از جلوه‌های جهان فناورانه است و گاهی فرد را در چنبره گرفتاری‌ها محدود می‌کند، و زمانی فرا می‌رسد که این گرفتاری‌ها آزاردهنده و غیرقابل تحمل می‌شوند. انسان‌ها به مقاومت روی می‌آورند و به راه‌گریزی برای رهایی خویش می‌اندیشند و از نظر ما و براساس رویکرد ترنر، راهپیمایی اربعین چنین است و همین راه‌گریز است. راهپیمایان اربعین به‌نحوی برخوردار می‌کنند که کسی متوجه شرایط اجتماعی سابق آن‌ها نمی‌شود؛ گویی آن‌ها برای رفتن، برای رسیدن به مقصد مشخصی آمده‌اند. همان‌طور که گفته شد، راهپیمایان

دارای پوشش راحتی هستند و معمولاً می‌توان از این حیث، یکدستی و عدم تمایز را بین آنها مشاهده کرد. آنها از آنچه به‌عنوان موقعیت‌ها و تعلقات گذشته یاد می‌شود، جدا می‌شوند و افراد، با هم در تجربه‌ای متفاوت و عمیق از کامیونیتاس یا جامعه‌واره (جماعت‌واره) شریک هستند. شرط زندگی در جماعت‌واره، خروج از هنجارهای زندگی روزمره و حس رهاشدگی از آن است.

چندین مؤلفه در راهپیمایی اربعین به‌عنوان مؤلفه‌های زندگی روزمره یا قدرت، برای راهپیمایان مشهود است و این مؤلفه‌ها، در مصاحبه با راهپیمایان و عکس‌های تحلیل‌شده استخراج شده‌اند. برخی از این مفاهیم عبارت‌اند از: نیروهای امنیتی، ترس، شغل، طبقه، قانون، خشونت، دولت و... در مطالعات فرهنگی واژه‌هایی نظیر قدرت و گفتمان مهم هستند و به‌دلیل تلاقی چارچوب نظری مطروحه با برخی مؤلفه‌ها، از آن به‌عنوان کدی به‌منظور دستیابی به یافته‌ها استفاده کردیم؛ برای مثال، دولت یکی از اجزایی محسوب می‌شود که تولیدکننده قدرت است و زندگی روزمره را تقویت می‌کند. از این واژه در کدگذاری بهره جستیم. براساس یافته‌های برخی عکس‌ها و مصاحبه‌ها، مفاهیم مرتبط با زندگی روزمره یا قدرت در چارچوب نظری مطروحه در راهپیمایی اربعین به شرح زیر (جدول ۵) است.

جدول ۵. اسناد، کدها و یافته‌های مربوط به مقوله قدرت

قدرت			
ردیف	سند	کد	یافته
۱	زن ۳۰ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت	خانه‌دار هستم.
۲	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت	مردم در یک فضای خالی از هرگونه قدرت رسمی و خالی از حضور دولت‌ها، فضای متفاوتی از زندگی روزمره خود را تجربه می‌کنند.
۳	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت	قصدم حضور در این همایش بزرگ، نمایش‌دادن قدرت شیعه و تمرین یک نوع سبک زندگی خاص و نوعی وارستگی از آلودگی‌های زندگی روزمره است.
۴	نیروهای امنیتی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ نیروهای امنیتی دولتی	عکس
۵	محمدحسین محقر	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ نیروهای امنیتی دولتی	به لطف امام حسین و نیروهای امنیتی با ایجاد امنیت بسیار زیادی، شرایط خیلی خوبی فراهم است و جای هیچ نگرانی ندارد.
۶	زن ۴۰ ساله - متاهل - دارای ۴ فرزند	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ نیروهای امنیتی دولتی	نیروهای عراقی، حشد الشعبی سعی می‌کردند امنیت زائرین را برقرار کنند.

قدرت			
ردیف	سند	کد	یافته
۷	حمزه غزنوی- مشهد	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ نیروهای امنیتی دولتی	بازرسی‌های آن‌ها هم زیاد سخت نیست.
۸	حسین حاج محمدی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ نیروهای امنیتی دولتی	حشد الشعبی
۹	نیروی حفاظتی سرایا الخراسانی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ نیروهای امنیتی دولتی	نیروهای حفاظتی سرایا الخراسانی
۱۰	ابوحسن- موکب‌دار عراقی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ نیروهای امنیتی دولتی	پرچم داخل موکب متعلق به نیروهای حشد الشعبی است؛ همان بسیج مردمی عراق که در مبارزه با داعش هستند.
۱۱	حمیدرضا صحراپیان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ نیروهای امنیتی دولتی	نیروهای امنیتی بود.
۱۲	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ نیروهای امنیتی دولتی	هم نیروهای امنیتی خود عراقی بودند، هم اینکه بالگردها در خود شهر کربلا مرتب رفت‌وآمد می‌کردند.
	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ ترس	احتمالاً کمی می‌ترسم، اما در همان حال یک اتصال قوی به ما و ائمه وجود دارد که آرامش‌بخش است.
۱۳	خانم فاطمه سادات حسینی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ ترس	شاید بترسم، ولی نمی‌دانم. وقتی می‌روم دیگر به هیچ‌چیزی فکر نمی‌کنم.
۱۴	خانم سارا باقی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ ترس	نمی‌دانم، ولی احساس ترس می‌کنم.
۱۵	مجید عباسی- فرانکفورت آلمان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ ترس	عملاً احساس می‌کنم برای من وجود دارد.
۱۶	زن ۳۰ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ شغل	خانه‌دار هستم.
۱۷	حسین حاج محمدی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ شغل	بنده کارمند هستم.
۱۸	مهدی موسی شعار ۲	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ شغل	کارمند هستم.
۱۹	صارمی- اصفهان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ شغل	در اصفهان کارمند استانداری هستم.
۲۰	مجید عباسی- فرانکفورت آلمان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ شغل	در کار عکاسی هستم.
۲۱	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ دولت	از طرفی سال‌ها خفقان بسته‌بودن راه کربلا موجب شده مردم احساسات فروخورده‌ای به زیارت کربلا داشته باشند.

قدرت			
ردیف	سند	کد	یافته
۲۲	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ دولت	مردم در یک فضای خالی از هرگونه قدرت رسمی و خالی از حضور دولت‌ها، فضای متفاوتی از زندگی روزمره خود را تجربه می‌کنند.
۲۳	ابوحسن- موکب دار عراقی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ دولت	بله، البته از خود آن‌ها نمی‌دانم اما شهید به‌رحال خانواده‌ای در عراق نیست که داغدار نباشد و خیلی هم دوستدار دولت ایران هستند ایرانی را واقعاً می‌پرستند، قدر می‌دانند.
۲۴	مهدی موسی شعار	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ دولت	اباذری رایزن فرهنگی ایران در عراق
۲۵	علی، کودک عراقی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ طبقه	العشر آل ابراهیم
۲۶	مصطفی بابایی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ طبقه/ طبقه اجتماعی	من دانشجوی دکترای مدیریت رسانه‌ای دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان هستم.
۲۷	مرد ۴۸ ساله- کارشناسی ارشد	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون	یکی از پیام‌های اسلام، رعایت نظم و قانون است.
۲۸	مصطفی بابایی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون	من هیچ سفر غیرقانونی نداشتم.
۲۹	حمزه غزنوی- مشهد	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون	رانندگی آن‌ها به‌لحاظ دست‌فرمان خوب است، ولی به‌لحاظ قانونی، قانون خاصی را رعایت نمی‌کنند.
۳۰	حمزه غزنوی- مشهد	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون	حتماً قانونی باشد، مثلاً از کدام مرزها می‌توانی بروی، چطوری بروی؛ آن بعدها که می‌توانی پرواز مستقیم بگیری؛ مثلاً بروی به نجف.
۳۱	امیرحسین فرهانی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون	بله، گذرنامه داشتیم قانونی بود؛ ویزا داشتیم؛ از آن طرف هم که ماشین سوار شدیم و...
۳۲	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون	پاسپورت
۳۳	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون	همان دفعه اول که گذرنامه را گرفتیم، کارهای گذرنامه و این‌ها را انجام دادیم.
۳۴	زن ۳۰ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	گذرنامه گرفتیم.
۳۵	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	معمولاً این سفر هماهنگی خیلی زیادی نیاز ندارد. من خیلی فوری گذرنامه گرفتیم و ویزا گرفتیم و رفتیم.

قدرت			
ردیف	سند	کد	یافته
۳۶	دختر ۱۵ ساله - دانش‌آموز	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	من یک بار رفته‌ام و رفتن با هواپیما و برگشتن از راه زمینی با گذرنامه.
۳۷	محمدحسین محرر	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	معمولاً با گذرنامه و ویزای رسمی عراق، با هواپیما و زمینی مشرف شده‌ام.
۳۸	زن ۴۰ ساله - متاهل- دارای ۴ فرزند	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	ما چهار نفر بودیم که یک نفر گذرنامه داشت و سه نفر بقیه، دقیقه نود سریع گذرنامه و ویزا گرفتیم و برای گرفتن بلیت رفت، اینترنتی ثبت‌نام کردیم و موقع برگشت، زمینی از مرز مهران گذشتیم.
۳۹	مصطفی بابایی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	هیچ سفری را هم بدون ویزا نرفتم؛ یک جایی هم که ویزا لغو می‌شد.
۴۰	خانم سارا باقی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	من و ایشان گذرنامه‌های خود را دادیم و مدیر گروه، بقیه کارهای ما را انجام داد.
۴۱	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	دو بار، آن هم با پاسپورت رفتیم.
۴۲	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	در هردو بار که رفتیم، گذرنامه داشتیم.
۴۳	حمزه غزنوی - مشهد	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	گذرنامه را هر سال گرفته‌ام؛ یعنی ویزا گرفتیم. گذرنامه آن، یک مقدار سهولت هم ایجاد می‌کند؛ برای مثال، من سال ۱۳۹۴ که می‌خواستم بروم، صبح به اداره گذرنامه رفتم تا ظهر گذرنامه‌ام را به من دادند. ویزا هم از طریق دفاتر مشخص شده گرفتم.
۴۴	مهدی موسی شعار ۲	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	والله ما ثبت‌نام خاصی انجام ندادیم؛ همان بحث ویزا بود و اینکه حرکت، ما غالباً الان در چند سال گذشته می‌رویم سمت مرز چذابه... .
۴۵	حمیدرضا صحراپیان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ قانون/ انجام تشریفات دولتی	گذرنامه که رفتیم، گذرنامه را گرفتیم.
۴۶	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت/	مردم در یک فضای خالی از هرگونه قدرت رسمی و

قدرت			
ردیف	سند	کد	یافته
		زندگی روزمره	خالی از حضور دولت‌ها، فضای متفاوتی از زندگی روزمره خود تجربه می‌کنند.
۴۷	مرد ۳۱ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	قصدم حضور در این همایش بزرگ و نمایش دادن قدرت شیعه و تمرین یک نوع سبک زندگی خاص و نوعی وارستگی از آلودگی‌های زندگی روزمره است.
۴۸	دختر ۱۵ ساله - دانش‌آموز	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	دختر ۱۵ ساله دانش‌آموز
۴۹	محمدحسین محقر	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	محمدحسین محقر، فوق‌لیسانس جامعه‌شناسی، ۳۴ ساله
۵۰	زن ۴۰ ساله - متأهل - دارای ۴ فرزند	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	زن ۴۰ ساله، متأهل و دارای چهار فرزند
۵۱	مصطفی بابایی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	بله، در شهرداری تهران مشغول به کار هستم.
۵۲	امیرحسین فرهانی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	متولد سال ۱۳۵۷، دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته فقه و حقوق اسلامی
۵۳	مهدی موسی شاعر ۲	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	کارمند هستم.
۵۴	جوان مهر فروش عراقی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	در مسیر حرم امام حسین (ع) دو جوان دستفروش عراقی مهر و تسبیح می‌فروختند.
۵۵	غلام مرتضی شیخ - کراچی پاکستان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	غلام مرتضی شیخ از پاکستان شهر کراچی.
۵۶	غلام مرتضی شیخ - کراچی پاکستان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	وضعیت شیعه پاکستان الان متوسط است که البته کم‌کم پایین می‌آید. الان آنجا علما هستند. آن‌ها کار می‌کنند که این وضعیت بالا برود، ولی این داعش‌ها و اینکه تروریست می‌آیند و کاری می‌کنند که این وضعیت پایین برود.
۵۷	مجید عباسی - فرانکفورت آلمان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	من مجید عباسی هستم و در فرانکفورت آلمان زندگی می‌کنم.
۵۸	حمیدرضا صحراپیان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	ماهیاره که درآمد خاصی ندارم؛ مگر اینکه از این کارهای کوچک دانشجویی یا برای مثال، یک سری کارهایی که برای طرح سؤال و از این‌طور چیزها باشد که برای مدرسان داریم انجام می‌دهیم. این کار

قدرت			
ردیف	سند	کد	یافته
			باشد، با آن چیزی که خانواده به من می‌دهند تقریباً ماهی دویست، دویست و پنجاه تومان می‌شود.
۵۹	حمیدرضا صحراییان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	برای دانشجویی... کسی که در خوابگاه است تقریباً مشکل ندارد.
۶۰	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	ما بین خود یک اصطلاحی داریم؛ می‌گوییم وقتی ما بچه‌مذهبی‌ها شارژ باطریمان کم می‌شود.
۶۱	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	گاهی آنقدر شارژ این باطری کم می‌شود، خراب می‌شود؛ می‌رویم کربلا آن را عوض می‌کنیم.
۶۲	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	همین سبک زندگی که اشتباه به ما وارد شده است.
۶۳	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ زندگی روزمره	بیشتر همین شرایط فقر و فساد فرافرونگی و این چیزهایی که اتفاق می‌افتد؛ بزرگ‌ترین آن فکر می‌کنم فقر اقتصادی و فقر فرهنگی بیشتر باشد. حالا اقتصادی آن زیاد نه، این‌ها آدم را اذیت می‌کند بالاخره مشکلاتی که در این راه پیش می‌آید بعد آدم بالاخره به نوعی به آنجا می‌رود و دل او قرص‌تر می‌شود، ایمان او قوی‌تر می‌شود.
۶۴	زن ۳۰ ساله	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ خشونت	خیر. فقط شنیدیم که در حله بمب‌گذاری شده است.
۶۵	دختر ۱۵ ساله - دانش‌آموز	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ خشونت	بله در حله اتوبوس‌هایی را بمب‌گذاری کردند و خیلی‌ها شهید شدند.
۶۶	خانم مریم اطلسی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ خشونت	در ترافیک گاهی کلافه می‌شدند ولی این تعداد بسیار کم بود.
۶۷	حجت‌الاسلام رضا سلیمی - کاشان	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ خشونت	یک سری که معاند هستند، چشم آن‌ها کور شود.
۶۸	امیرحسین نصرتی	راهپیمایی اربعین/ قدرت/ خشونت	کشور جنگ‌زده است.

در راهپیمایی اربعین افراد مختلف از گروه‌های سنی متفاوت، از کودکان گرفته تا سالمندان، از مردان و زنان، از خرده‌فرهنگ‌ها مانند گروه‌های زبانی متفاوت، از قومیت‌های مختلف و حتی افرادی با شرایط فیزیکی خاص مانند معلولان و در یک جمع‌بندی کلان، از گروه‌های اجتماعی متفاوت به صورت جمعیت میلیونی حضور دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

براساس ملاحظات نظری ویکتور ترنر، می‌توان تجربه‌های کسب‌شده افراد را در جریان شرکت در راهپیمایی اربعین مورد مطالعه قرار داد. در این راستا، با مشارکت در این فضا در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ داده‌هایی جمع‌آوری شد که نشان دادند این داده‌ها برای درک مناسب فضا و میدان اربعین و از منظر نظریه‌ترنر ارزش علمی دارند.

ویکتور ترنر (۱۹۲۰-۱۹۸۳) به دلیل تحقیقات میدانی و مستندش توانست با ارائه نظریه‌های نمادها و قدرت آیین در تغییر موقعیت‌های اجتماعی و تحلیل عمیق و روان‌شناختی‌اش تجارب خویش از زندگی و مناسک آیینی را بیان کند. راهپیمایی اربعین به شرکت‌کنندگان این اجازه را می‌دهد که در جامعه کنونی فرصت تجربه‌ای نو را به دست آورند. تجربه‌ای که در آن افراد از زندگی روزمره جدا می‌شوند و حالتی از باهم‌بودن و برای‌هم‌بودن را درک می‌کنند. در این میدان، افراد حالتی از اتحاد را که در آن شرایطی کاملاً یکسان دارند، تجربه می‌کنند.

در زندگی روزمره، افراد در جامعه خود در حال ایفای نقش‌های اجتماعی‌شان هستند؛ نقش‌هایی که بر اثر پذیرش یک شغل یا مسئولیت‌های اجتماعی، بر آن‌ها مترتب می‌شود که هرکدام دارای حقوق و تکالیفی هستند. از این‌رو زندگی روزمره قدرتی محسوب می‌شود که پیوسته تمایل دارد انسان‌ها را در چارچوبی مشخص قرار دهد و در مقابل، آن انسان‌ها به دنبال رهایی از این چارچوب‌های ساختاری زندگی روزمره هستند و در برابر آن مقاومت می‌کنند؛ مراسمی مانند پیاده‌روی اربعین، برای افراد فرصتی است تا از محدودیت‌های منسوب به زندگی اجتماعی کنده شوند و در این فضاها برای زمان کوتاهی آزادانه، تجربه متفاوتی داشته باشند.

موارد بالا تجربه افراد از درک آستانگی است. در آستانگی قواعد به تعلیق درمی‌آیند؛ همان‌طور که ذکر شد افراد در کنار هم رفتارهای متفاوتی را نشان می‌دهند. در شرایط آستانگی، قیدوبندهای ساختاری جامعه و قواعد روزمرگی از بین می‌روند و هنجارها تبدیل به آن‌هایی می‌شوند که مردم با هم توافق می‌کنند؛ برای مثال، روحانی روضه می‌خواند و در همین حین برخی غذا می‌خورند، برخی گریه می‌کنند و برخی هردو کار را انجام می‌دهند. در آستانگی، فاصله طبقاتی از بین می‌رود؛ هیچ‌کس از شرایط اجتماعی افراد کنار خود خبر ندارد و مردم از قشرهای گوناگون از دانشگاهی، روحانی و دانشجو گرفته تا کارگر و... همه در کنار هم و با توجه به شرایط حاکم بر فضا، واکنش دلخواه را انجام می‌دهند. خصلت‌هایی که یاد شد، مختص این فضا است که راهپیمایان را از آنچه در زندگی روزمره هستند جدا می‌کند و رفتار و جریان مقاومت‌گونه در برابر زندگی روزمره را به آن‌ها می‌آموزد.

راهپیمایی اربعین به لحاظ ماهوی تا حدودی بدون دخالت دولت‌ها برگزار می‌شود؛ گرچه دخالت دولت‌ها هم تأثیرگذار بوده است، این مناسک بیشتر توسط مردم اداره و مدیریت

می‌شود و نیروهای دولتی فقط گوشه‌ای از برقراری امنیت را به‌عهده دارند. در این ایام، مردم کشورهای مختلف که بیشتر آن‌ها عراقی هستند، با برپایی موبک‌ها در محل‌های از قبل تعیین شده به پذیرایی شرکت‌کنندگان می‌پردازند و رسیدگی به امور را با هزینه شخصی و قومی خود مدیریت می‌کنند؛ گویی شرکت‌کنندگان، عزیزترین افرادند و رسیدگی به امور او را وظیفه خود می‌دانند. از این لحاظ راهپیمایی اربعین یک راهپیمایی مردمی و مستقل از نهادهای قدرت است. شروط حضور در راهپیمایی اربعین، به حداقل شرایط قانونی محدود می‌شود؛ از جمله آن‌ها، داشتن گذرنامه و ویزا است که براساس شواهد و پاسخ اطلاع‌رسانان، این شرایط نیز بارها نقض شده است و ایرانی‌ها با کارت ملی نیز از مرز قانونی وارد خاک عراق شده و در راهپیمایی شرکت کرده‌اند. افراد معمولاً از هفت تا ده روز به‌منظور شرکت در این راهپیمایی زمان می‌گذارند و برای میلی به نام دوست داشتن و عشق معمولاً مسیر را به‌صورت پیاده به‌سمت کربلا طی می‌کنند. میلی که همه را به‌سوی مرکزی جذب می‌کند. جاذبه‌ای که مانند جاذبه آهن‌ربا عمل می‌کند و همه را به‌سمت مرکزی به نام کربلا و مرقدی به نام مرقد حسین بن علی (ع) می‌کشاند. این جاذبه در دل آن‌ها که آن را تجربه کرده‌اند، زنده است و بنا بر مصاحبه با راهپیمایان، همه افراد به‌صورت سالیانه به شرکت مجدد در این مراسم تمایل دارند. این فضا برای دوری از خستگی‌ها و ناراحتی‌های زندگی روزمره و دستیابی به شادی‌ها و آرمان‌های جامعه مطلوب (ایدئال) است.

نتایج مصاحبه‌ها نشان داد دلیل شرکت افراد در راهپیمایی اربعین، معمولاً برگزاری مناسک و آیین از جمله زیارت است و منشأ آن، همان میلی است که در بالا ذکر شد. درواقع آن‌ها تأکید داشتند که هدفشان از شرکت در راهپیمایی اربعین صرفاً گذراندن اوقات فراغت نیست؛ بنابراین می‌توان راهپیمایی اربعین را برگزاری مناسک و آیینی دانست که ریشه در اعتقادات شرکت‌کنندگان دارد و تقریباً به دور از دخالت‌های دولتی و تشریفاتی به‌صورت مردمی بنا نهاده شده و اداره می‌شود. اگرچه تصور می‌شود مراسم اربعین از سوی دولت ایران مهندسی می‌شود، مشاهدات میدانی بیانگر حضور خودخواسته مردمی است و نباید آن را نادیده گرفت.

انسان‌ها با عمل خود در میدانی مشخص یک پدیده را به‌وجود می‌آورند و از این جهت پیاده‌روی اربعین یک فعل انسانی است که مقصود آن مقاومت در برابر زندگی روزمره است؛ بنابراین قدرت در اینجا به‌مثابه زندگی روزمره است که با مقاومت افراد روبه‌رو می‌شود که عرصه منازعه میان قدرت و مقاومت فضاهایی مانند پیاده‌روی اربعین است.

منابع

- ترنر، و. (۱۳۸۱). اسطوره و نماد. کتاب ماه هنر، ۵۱-۵۲، ۷۰-۷۶.
- دوسرتو، م. (۱۳۸۲). قدم‌زدن در شهر. مجموعه مقالات مطالعات فرهنگی، چاپ اول. ترجمه شهریار وقفی‌پور. تهران: تلخون.
- رویین، ع. (۱۳۹۷). آستانگی در مناسک حج؛ مقایسه تحلیلی مناسک حج با مفهوم آستانگی و ویژگی‌های تئاتر گردشیاختی. نشریه هنرهای زیبا-هنرهای نمایشی و موسیقی، ۲۳(۴)، ۴۷-۵۶.
- فکوهی، ن.، و انصاری مهابادی، ف. (۱۳۸۲). اوقات فراغت و شکل‌گیری شخصیت فرهنگی، نمونه موردی دو دبیرستان دخترانه شهر تهران. انسان‌شناسی، ۶۱-۹۰.
- فکوهی، ن. (۱۳۸۵). پاره‌های انسان‌شناسی. مجموعه مقاله‌های کوتاه، نقدها و گفت‌وگوهای انسان‌شناختی. تهران: نی.
- کرمی‌پور، ا.، و صالحی اردکانی، م. (۱۳۹۴). تحلیل و بررسی ماهیت و کارکرد آیین از دیدگاه ویکتور ترنر. پژوهش‌های ادیبانی، ۵، ۷۹-۹۸.
- بارکر، ک. (۱۳۸۷). مطالعات فرهنگی: نظریه و عملکرد. ترجمه نفیسه حمیدی، مهدی فرجی و سمیه صالح‌نیا. تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- Beech, N. (2011). Liminality and The Practice of Identity Reconstruction. *Human relation*, 285-302.
- Deflem, M. (1991). Ritual, Anti-structure, and Religion: a Discussion of Victor Turner's Processual Symbolic Analysis Purdue University. *30(1)*, 1-25.
- Jaimangal-Jones, D. P. (2010). Going the distance: locating journey, liminality and rites of passage in dance music experiences. *Leisure studies*, 253-268.
- Turner, V. W. (1973, March 16). Symbols in African Ritual. *Science*, 179, 1100-1105.
- Van Gennep, A. (2013). *The Rites of Passage*, trans. M. Vizedom, & G. Caffee, London: Taylor and Francis.
- White, M. and James Schwoch (2006). Questions of Method in Cultural Studies, Malden: Blackwell Publishing.